

Eva Adorian

*osobnosti sionistického skautingu
a židovských mládežnických hnutí*

Jitka Radkovičová - Tiki

Obsah

Odkud pocházím a kdo jsem	5
Na židovské frontě neklid	5
Vzhůru	6
Do transportu	6
Židovská Via dolorosa: Auschwitz a další tábory	8
Znovu v Praze aneb Optimismus dodává energii	9
Nový život v nové zemi	10

Vyrostla jsem pod vlivem TGM.
On byl pro nás všechny takový
vzor. A heslu „Pravda vítězí“ jsme
věřili. Vyrostli jsme na humanitních
ideálech.

Eva Adorian (Eva Ehrlichová)

Eva Ehrlichová (vpravo) se starší sestrou Růženou. Předválečné foto

Odkud pocházím a kdo jsem

Eva Adorian se narodila 23. června 1926 v Praze jako Eva Ehrlichová. Vyrůstala v židovské rodině, kde ideály masarykovského Československa nebyly brány jako pouhý módní dobový balast, ale jako důležitý atribut a rodina Ehrlichových se jimi důsledně řídila. Masarykovskými ideály žila také Eva se svojí o pět let starší sestrou Růženou: od malička vyrůstaly s vědomím, že jsou součástí společenství, za které je třeba v určitou chvíli vzít zodpovědnost a prokázat tak souznělost s celkem.

Rodina byla ekonomicky velmi dobře situovaná, otec řídil prosperující akciovou společnost Rustica, produkující fosfáty, a maminka byla v domácnosti, jak bylo tehdy zvykem. Rodinný kulturní a společenský život se neomezoval pouze na návštěvy kin, divadel a koncertů, ale našel se také čas na sledování světových událostí, ať už se týkaly politiky nebo ostatních záležitostí. O všem se otevřeně mluvilo a také tímto způsobem se formovala osobnost malé Evy. Po létech na dobu svého dětství vzpomínala: *„Bývalo u nás doma zvykem, že jsme se všichni scházeli u večere, během dne nebyl čas, a pak se mluvilo o všem, o světových událostech a podobně. Byla španělská válka, to jsme sledovali velmi. Od doby, kdy jsem se naučila číst, jsem četla noviny, kterých jsme odebírali několik. S tím jsem vyrostla a zůstalo ve mně, že člověk musí být otevřený a akceptovat, že každý má právo myslet po svém. Vyrůstali jsme prostě v atmosféře snášenlivosti.“*

Na židovské frontě neklid

Evin otec se velmi angažoval v česko-židovských organizacích, například v lóži B'nai Brith měl na starosti sociální problematiku. Staral se rovněž o židovskou mládež přicházející do Prahy z Podkarpatské Rusi, snažil se o její bezproblémové začlenění, umožňoval mladým mužům studium, získání výučních listů a podobně.

Na jinou skupinu vzpomínala Eva o pár desítek let později: *„Také k nám začali chodit židovští uprchlíci z Německa. Já si pamatuju, jak tatínek říká: »No, skutečně chudáci, no ale oni musí trochu přehánět, když chtějí dostat podporu. To jistě není tak, jak povídají. Co se děje v Německu se u nás nemůže stát. U nás nikdy!« Protože si představoval, že v Masarykově republice něco takového prostě možné není.“* Jenže přišel Mnichov, pokus o vystěhování do Turecka nevyšel – a najednou bylo na všechno pozdě.

Následovaly všechny ty dobře známé zákazy a příkazy: akciová společnost Rustica, ve které pracoval Evin otec, byla arizována, stejně tak jako jiné židovské podniky: *„Přišlo to jako takový „systém salami“, jedno po druhém, pořád víc a víc – až nezbylo nic. Jednou z prvních věcí bylo, že židovské žáky vyhodili ze škol. A otcův podnik? Řekli mu: »Vemte si kabát a klobouk a můžete jít, tady jste skončil, my to přebíráme.«* Jednalo se o formální převodový mechanismus zavedený Němci v rámci rasových zákonů – a Ehrlichovi se zničehonic octli bez prostředků, stejně jako ostatní Židé.

A také v souladu s tehdejšími předpisy odevzdali kromě rodinné firmy veškeré další předměty: rádia, gramofony, oblečení, kola. Konfiskovalo se pro „potřebnou“ německou armádu. A nesmělo se nikam: do knihovny, divadla, biografu. Do parku. V tramvaji jen na zadní plošinu a o víkendech ani to ne. Zákaz vycházení po osmé hodině večer. Nutnost nošení Davidovy hvězdy. A potom Evinu rodinu vyhodili z bytu. Jestli bylo pro Židy v těch dobách něco zhola nemožné, byla to legitimní existence.

Vzhůru

Eva chtěla pracovat s kojenci. Začala v židovském sirotčinci, v jeho kojenecké části, a později v židovské školce. To už jí bylo šestnáct let a pracovala zde až do odchodu do transportu.

A ještě něco důležitého zatím nebylo řečeno. Už roku 1938 se jako dvanáctiletá stala členkou sionistického židovského mládežnického hnutí El Al s prvky skautingu. Toho skautského v činnosti už mnoho nezbylo, převažoval sionismus – jako nosná idea.

El Al znamená v hebrejštině „Vzhůru“. Eva vzhůru rozhodně mířila, ale překazil jí to Hitler. Také „díky“ němu byl s činností tohoto hnutí trochu problém: Židé se nesměli ve větších skupinách scházet. Ani židovské děti. Takže – jak to udělat se schůzkou? A kam vyrazit, když „psům a židům je do parku vstup zakázán“? A jak dělat schůzky, když dětí je čím dál tím méně a mizí neznámo kam? *„Do Stromovky se nesmělo, do Šárky, kde to nebylo tak oficiální, jsme ještě jezdili. Já se taky pamatuju na skautskou hymnu, kterou jsme zpívali v ivrit: »Bud, skaute, připraven k dobrému činu, nechť je tvoje cesta přímá«. Z toho skautského si pamatuju, že jsme se učili dělat uzly. A první pomoc. Výlety do přírody jsme moc neužili, už jsme nemohli ven. Tohle společenství pro nás bylo oporou. To přátelství a hlavně ten sionistický směr. A potom začaly transporty a jeden za druhým mizel a člověk nevěděl kde a co, a potom už nás bylo tak málo, že jsme se prostě ze všech hnutí dali dobromady, abychom mohli pracovat.“*

Sionistická náplň byla tím, co v těchto těžkých dobách děti povzbuzovalo a dodávalo jim naději: na cestu do Palestiny se připravovaly nepřetržitě, přestože naděje na odchod se každým okamžikem zmenšovala.

Do transportu

Koncem roku 1942 šla do transportu také Eva s rodiči. Její číslo bylo CK 883. Vlákem do Bohušovic, odtud pět kilometrů pěšky se vším, co bylo povoleno vzít sebou. Moc toho nebylo, protože zavazadla nesměla vážit víc než padesát kilogramů. A ani to málo jim nemělo zůstat, protože okamžitě po příchodu do Terezína se na ně vrhly německé dozorkyně, řečené „berušky“: braly, na co přišly. Tohle ale byla pořád ta lepší část příběhu, protože v Terezíně se o chod věcí starala židovská rada, která dohlížela na ubytování příchozích, pracovní zařazení a také na to, aby dostali denně malý příděl jídla. A o děti a mládež bylo také v mezích možností

VSECHNO JDE (Karel Švenk)

Jarní bouře ozvěnu kdo přehluší
Komu smích byž do kolebky dan,
Komu plakat bez příčiny nesluší
Kdo zna lásku a je milován,
Každý at' už taký nebo onaký,
Zkrátka když je na tom světě rád,
Těse nikdy na nikoho nemračí
Vesele si zpívá častokrat:

REFREN:

Všechno jde když se chce
Za ruce se vezmeme
Navzdor kruté době humor v srdci máme
Den co den stále jdeme
Sem a tam se stehujeme
A jen ve třiceti slovech smíme psát
Hola zítra život začíná
A s ním se blíží čas
Kdy si zbalíme svůj raneček
Opoujdem domu zas
Všechno jde když se chce
Za ruce se vezmeme
A na troskách ghetta budeme se smát

Kdo po městě nad Vltavou zatouží
Komu turín s kavou nestačí
Komu česká píseň duši rozbouří
Kdo se jako otrok plahdčí
Každý at' už taký nebo onaký,
Zkrátka kdo tu příliš není rád,
Ten si jisté najde důvod nějaký
aby si moh s námi zazpívat:

REFREN: Všechno jde.....

Kdo kavalce třetí patro obývá
Komu vadí temných hradeb stín,
Ten kdo srdce ženy marne dobývá
Kdo prožívá kasarenský splín,
Každý at' už verí nebo nedoufá
že i pro nás bude slunce hrát,
Ten si ani tentokrát nezdoufá
když slyší marš terezínský hrát:

REFREN: Všechno jde

Slova Terezínské hymny mládeže „Všechno jde“ od autora Karla Švenka

postaráno. Eva měla k dobru ještě další věc: celou koncentračnickou anabázi absolvovala s maminkou. *Zázrak*. Většina vězenkyň takové štěstí neměla.

Zvláštní kapitolou terezínské existence bylo tajné vzdělávání. Skrývalo se pod eufemismem „denní zaměstnání“. Svě místo v terezínských zdech mělo ale i umění. Hrála se divadelní představení, konaly se nejrůznější výstavy. Nebylo divu: nikde jinde nebylo židovské obyvatelstvo celé země soustředěno na tak malém prostoru. Mezi internovanými se nacházela řada vynikajících židovských pedagogů i osobností kulturního života. A tak se hrála divadelní představení, konaly se nejrůznější výstavy, koncerty. Na Evu měla velký vliv akademická malířka Friedel Dicker-Brandeisová. Friedel v roce 1938 odmítla vízum do Palestiny a teď tedy vyučovala kreslení v mnoha terezínských heimech: *„Friedel mě naučila něco, co mi zůstalo po celý život. Ona měla systém okoukaný z Bauhausu. Cvičení, která s námi dělala, nás naučila hledat podstatu všeho. Koncepčně myslet. To byl její dárek pro mě na celý život.“* Pedagogická koncepce Friedel Brandeisové spočívala v prostoru k sebevyjádření, který děti dostávaly. Výuka byla chápána jako druh art-terapie. Před odchodem do Osvětimi ukryla Friedel na půdě jednoho z terezínských domů čtyři a půl tisíce dětských kreseb. Sama sebe zachránit nedokázala. Stala se jednou z miliónů osvětimských obětí. Zahynula v roce 1944.

Židovská Via dolorosa: Auschwitz a další tábory

Osvětim byla vyhlazovacím koncentračním táborem. Eva a její maminka tam našťestí dlouho nezůstaly. Z Terezína odjely na konci října 1944. Po nekonečných osvětimských apelech ve víchru a mrazu – listopadové Polsko má k představě letní idylly hodně daleko – je odvezli na práci do Freibergu, kousek od Drážďan. Během spojeneckých náletů na místní továrny zahynulo mnoho původních zaměstnanců a Němci potřebovali otrockou pracovní sílu. Oproti minulé štaci to byl dost podstatný rozdíl: na ubikacích se trochu topilo, k dispozici byly plechové misky a lžice, nějaké jídlo – tedy pokud se jídlem dala nazvat vodnatá polévka a přiděl chleba, občas „vylepšený“ něčím navíc. Člověk se znovu mohl částečně cítit jako člověk. Eva byla přidělena na práci v továrně na letecké součástky. Běžná dávka – dvanáctihodinová šichta. A nemoci: spála, dyzentérie, nakažlivé choroby. Maminka zde ve Freibergu pracovala v kuchyni; k této práci paní Ehrlichové pomohla ruská lékařka. Ale utrpení stále nebyl konec. Jednoho dne je Němci naložili na otevřené nákladní vagóny a odvezli do Mauthausenu. Během evakuace se maminka zhroutila.

V Mauthausenu se obecně vzato v té době už nepracovalo. Evy se ujala ruská lékařka, zajatkyň z Leningradu, Eva se dostala na ošetrovnu (tam bylo naopak práce dost), kde byla hospitalizována také její matka. V posledních dnech války už se nechodilo na práci, SS se zakopali v okolí, uvnitř koncentráku hlídala německá stráž. Mauthausenem v té době proudili vězňové z pochodů smrti, které nacisté hnali napříč Německem. Nemocných bylo pocho-pitelně víc, než kapacita ošetřoven stačila a bylo potřeba připravit se na ještě větší nápor.

Koncentrační tábor Mauthausen těsně po osvobození, květen 1945

5. května 1945 se v koncentračním táboře objevili vojáci průzkumné jednotky 11. americké obrněné divize. Dva dny nato první tanky téže divize projely branou Mauthausenu. Martyrium ale nekončilo: obrovské množství vězňů zemřelo až po osvobození v důsledku předchozího utrpení a hlavně poté, co dostali příležitost najíst se. Zbídačelý organismus málokdy zvládl nápor a mrtvých přibývalo. Eva v té době pracovala na ošetrovně: zůstala v Mauthausenu s českými nemocnými. Mezi těžké případy, o které se starala, patřila i její maminka.

Na cestu domů ihned po osvobození prostě nebylo ani pomyšlení. Do Čech se obě ženy vydaly až mnohem později, s transportem nemocných.

Znovu v Praze aneb Optimismus dodává energii

První věc, kterou Eva po příjezdu do Prahy řešila, byla hospitalizace těžce nemocné maminky. Sotva ji za pomoci známých umístila v nemocnici, musela se postarat o sebe: *„Celou tu těžkou dobu, jak člověk už skoro zoufal, tak vždycky si říkal, musíš vydržet. Potom bude spravedlnost, nebude protekce a všechno půjde tím správným směrem. Maminka byla měsíce v nemocnici a já tam stála, osmnáctiletý děvče, s ničím. Neměla jsem se s kým poradit. Nebyl nikdo. Nikdo se nevrátil z mé rodiny. To byla hrozná doba. Člověk zjistil, že lidé, kteří vždycky chodili s tím hakenkreuzem, jenom vyměnili symbol.“*

Eva Ehrlichová. Poválečné foto

Eva neztrácela naději a snažila se neztratit ani humor v duchu písně, tak často zpívané v Terezíně: „Všechno jde, když se chce.“ Po válce si udělala „válečnou“ maturitu, jak se to nazývalo, v čemž jí hodně pomohla jak znalost jazyků, tak skutečnost, že byla na svůj věk dosti sečtělá. Posléze se zapsala na VŠPS – vysokou školu politických a sociálních věd. Chtěla studovat, aby se mohla lépe uplatnit, ale stihla vystudovat pouze čtyři semestry.

V té době se hodně lidí rozhodovalo, zda zůstat, anebo odjet do Izraele. Eva s maminkou volila to druhé. Rozhodování usnadnila skutečnost, že Evina sestra Růžena už v Izraeli byla, takže tahle alternativa hrála rozhodující roli.

Nový život v nové zemi

Do Izraele Eva připlula v lednu roku 1949 a zamířila rovnou o kibucu Neot Mordechai, který před časem založili členové sionistických hnutí Tchelet Lavan a El Al, jehož byla Eva členkou. A opět to bylo jak vystříženo z Terezínské hymny: „Hola, zítra život začíná a s ním se blíží čas, kdy si sbalíme svůj raneček a půjdem domů zas...“ To „doma“ konečně nabralo definitivní podobu. Země izraelská přijímala své dcery a syny a přijala i Evu.

Postupně došlo také na dokončení studia: titul magistry a vysokoškolský diplom získala Eva na pobočce Haifské univerzity, na vysoké škole v Tel Chai. To už byla babičkou. Do sedmdesátí let pracovala jako sociální pracovnice, poté jako dobrovolnice na sociálním oddělení v městečku Zichron Yakov. Kromě toho se zabývá historií místa, ve kterém bydlí: zaznamenává vše, co je spojeno se začátky budování izraelské společnosti. Zůstává plná optimismu a entuziasmu navzdory všemu, co jí v životě potkalo.

Eva Adorian (vpravo) v současnosti